

Prečo sa opäť zvýšila úroveň proticyklického kapitálového vankúša

Banková rada NBS dňa 23. 7. 2019 rozhodla o zvýšení úrovne proticyklického kapitálového vankúša na 2 % s účinnosťou od 1. 8. 2020. Za posledné tri roky je to už štvrté zvýšenie. Prítomnosť dobrých časov, narastajúcej zadlženosti, nízkych úrokov a silnej konkurencie na úverom trhu môže viesť k podhodnocovaniu rizika zo strany bankového, ako aj súkromného sektora. Táto situácia núti NBS hľadiť dopredu, teda rozhodovať dnes o vytvorení vankúša, ktorý by mohol v budúcnosti pokryť aspoň časť nákladov z existujúcich rizík.

Proticyklický kapitálový vankúš (ďalej aj vankúš) predstavuje nástroj makroprudenciálnej politiky, ktorého cieľom je **posilnenie finančnej stability a odolnosti bankového sektora**. Bankový a finančný sektor má totiž tendenciu správať sa **procyklicky**: vo zvýšenej miere a s menším ohľadom na riziko poskytovať úvery v priaznivých časoch ekonomického rastu a výrazne obmedzovať ponuku úverov v nepriaznivých časoch, resp. v období ekonomického alebo finančného stresu. Hlavným cieľom proticyklického kapitálového vankúša je tak pomôcť bankovému systému zvládnuť bremeno **potenciálnych kreditných strát spojených s cyklickým vývojom finančného trhu**. Vankúš zvyšuje schopnosť bánk absorbovať vzniknuté straty tým, že sa **vytvára počas priaznivých časov**, keď bankový sektor ľahšie dosahuje zisk a úroveň kreditných nákladov je nízka a **znižuje (uvoľňuje sa) v čase stresu**, keď dôjde k materializácii rizika a k nárastu kreditných strát v bankovom sektore. Uvoľnením vankúša sa znižuje tlak na bankový sektor v čase stresu, keď je kapitál obmedzený a drahý. Proticyklický kapitálový vankúš tak zvyšuje odolnosť bankového sektora. Proticyklický kapitálový vankúš **sa stanovuje na slovenské expozície ako percento z objemu rizikovo-vážených aktív**. Ide o percento z objemu úverov poskytnutých slovenskému súkromnému sektoru, ktoré sú upravené koeficientom podľa stupňa ich rizikovosti. Na banky je tak kladená požiadavka mať v štruktúre zdrojov v rámci svojej bilancie kapitál aspoň v požadovanom objeme tak, aby ním mohli v budúcnosti kryť potenciálne náklady existujúcich rizík.

Analytické komentáre nie sú oficiálnym stanoviskom Národnej banky Slovenska. Prezentujú názory analytikov Odboru dohľadu na makroúrovni. Šírenie je povolené bez predchádzajúceho súhlasu, avšak s uvedením zdroja „Analytici Odboru dohľadu na makroúrovni“. Ak nie je uvedené inak, časové rady sú sezónne očistené použitím vlastných sezónnych modelov.

Prečo sa zvyšuje úroveň vankúša práve teraz?

V poradí už štvrté rozhodnutie o zvýšení úrovne vankúša na úroveň 2,00 % prichádza v čase, keď sa **ekonomika Slovenska nachádza vo fáze rastu**, ktorá sa výrazne prejavuje aj na finančnom trhu. **Priaznivá situácia na pracovnom trhu**, keď miera nezamestnanosti dosahuje historicky nízke úrovne vo výške 5 %¹ a **prehrievajúca sa ekonomika** produkujúca nad úrovňou svojho potenciálu² sú **jedným zo zdrojov tvorby rizík cyklického charakteru**. V prípade obrátenia ekonomického a finančného cyklu bude časť pracovných pozícií ako aj príjmov domácností a podnikov neudržateľná a v dôsledku cyklického vývoja ekonomiky dôjde k ich korekcii. To môže mať v budúcnosti dopad aj na schopnosť týchto ľudí a subjektov splácať svoje úverové záväzky.

Ďalším faktorom ovplyvňujúcim tvorbu rizík je pretrvávajúca **nízka úroveň úrokových mier**, čo zvyšuje dostupnosť úverov, ako aj dopyt domácností a podnikov po nových úveroch. Celú situáciu výrazne podporili aj banky, ktoré v dôsledku **silnej konkurencie na úverovom trhu** a snahy o udržanie zisku zvyšovali ponuku úverov. **Úvery súkromnému sektoru rastú dlhodobo**, keď objem úverov poskytnutých súkromnému sektoru sa za posledných 10 rokov zdvojnásobil. **Tempo rastu úverov** súkromnému sektoru síce od polovice roka 2017 postupne klesá³, ich rast je však **aj naďalej nadmerný**, keď predbieha vývoj fundamentov (HDP, disponibilný príjem domácností a v niektorých fázach aj tržieb podnikového sektora; graf 1). Tento vývoj sa odrazil aj v **náraste zadlženosti súkromného sektora**, ktorá v posledných rokoch výrazne vzrástla (graf 2). NBS v snahe o obmedzenie poskytovania najrizikovejších typov úverov v uplynulých rokoch pristúpila k postupnému sprísňovaniu limitov⁴ na nové úvery. Tieto opatrenia spolu s ďalšími faktormi prispeli k zmierňovaniu dynamiky poskytovaných úverov v poslednom období. Zároveň sa však tieto limity týkajú iba nových úverov, pričom portfólio úverov poskytnutých pred ich účinnosťou ostalo nedotknuté.

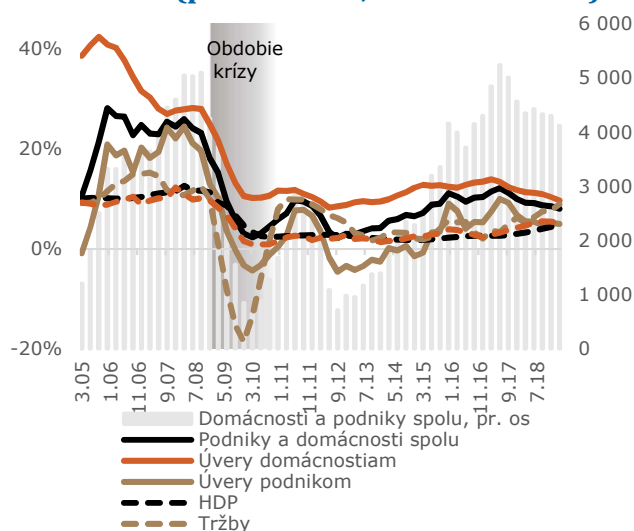
¹ 4,97 % v júni 2019, zdroj: ÚPSVaR SR.

² Kladná produkčná medzera vo výške 0,6 % z potenciálneho produktu v roku 2019, zdroj: NBS, Strednodobá predikcia P2Q-2019.

³ Medziročný rast úverov súkromnému nefinančnému sektoru o 9,6 % v prvom štvrťroku 2019 vs. 13,4 % v druhom štvrťroku 2017.

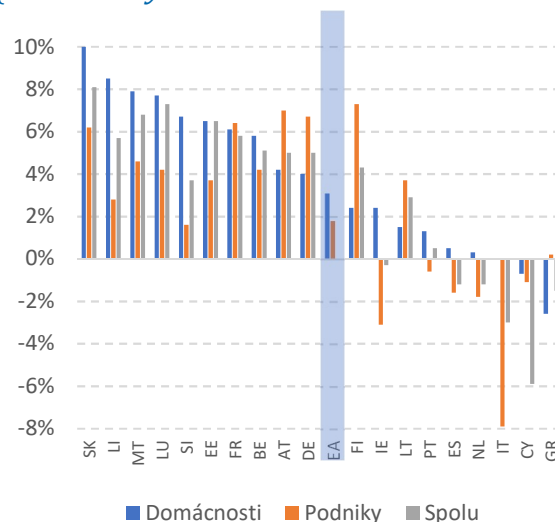
⁴ Predovšetkým zavedenie limitu na celkovú zadlženosť spotrebiteľa vo vzťahu k jeho príjmu (DTI) a sprísnenia pomeru úveru k hodnote zabezpečenia (LTV) a ukazovateľa schopnosti spotrebiteľa splácať úver. Bližšie pozri: Štvrťročný komentár k politike obozretnosti na makroúrovni – júl 2019, NBS, tabuľka č. 3

Graf 1 Tempo medziročného rastu úverov a ekonomických fundamentov⁵ (ľavá os) a medziročný prírastok objemu úverov⁶ (pravá os, mil. eur)

Zdroj: ŠÚ SR, NBS

Graf 2 Medziročný rast úverov súkromnému sektoru v eurozóne (medziročný rozdiel k I. štvrťroku 2019)

Zdroj: ECB, NBS

Vývoj na trhu nehnuteľností stimuluje dopyt po úveroch. Kým ceny bytov na sekundárnom trhu už takmer rok nepretržite rastú dvojciferným tempom⁷, dostupnosť voľných bytov na trhu postupne klesá⁸. Ceny bytov v priemere už niekoľko rokov predbiehajú rast nominálnej priemernej mzdy. Dostupnosť bývania sa tak pre priemerne zarábajúceho človeka postupne zhoršuje, nakoľko na kúpu jedného metra štvorcového nehnuteľnosti musí pracovať dlhšie. Tento vývoj **cyklicky stimuluje dopyt po úveroch**, keďže motivuje ľudí k urýchleniu rozhodnutia o kúpe nehnuteľnosti v dôsledku obavy, že v budúcnosti bude kúpa nehnuteľnosti drahšia alebo si ju nebudú môcť dovoliť.

Napriek tomu, že ziskovosť bankového sektora ostáva relatívne stabilná⁹, v oblasti **ziskovosti bánk sa zvyšuje citlivosť bánk voči cyklickým rizikám**. Banky sa v rámci ich aktuálnej stratégie snažia **klesajúce úrokové marže pri úveroch kompenzovať rastom objemu poskytovaných úverov**, ktoré sú však poskytované v mimoriadne priaznivom prostredí kombinácie ekonomického rastu a historicky nízkych úrokových mier. Aktuálne nízka úroveň úrokových marží robí banky menej odolnejšími na potenciálne straty zo zlyhaných úverov. Zároveň banky dosahujú súčasný zisk pri **momentálne výrazne nízkych nákladoch na kreditné riziko**¹⁰. Situácia sa však môže výrazne zmeniť v prípade otočenia finančného

⁵ Dynamiky makroekonomických fundamentov (v bežných cenách) sú vypočítané z ich analizovaných úrovní.

⁶ Medziročná zmena objemu v rámci posledného mesiaca daného štvrťroka.

⁷ Medziročný rast ceny bytov na sekundárnom trhu o 11,9 % v prvom štvrťroku 2019 (vážené ekonomickou silou krajov meranou počtom pracujúcich), zdroj: CMN.

⁸ Medziročný pokles v priemere o 4,2 % v prvom štvrťroku 2019, zdroj: CMN.

⁹ Medziročný pokles čistého zisku o 3,2 % na konci prvého štvrťroka 2019.

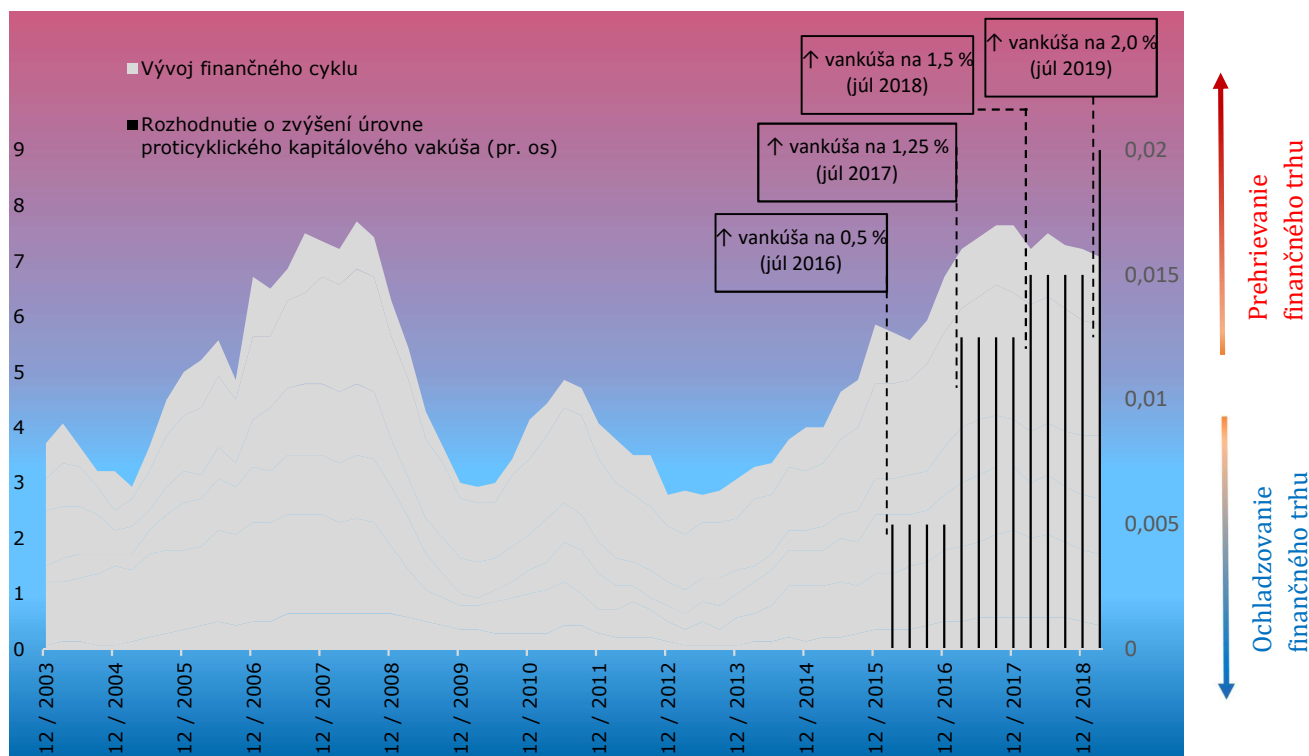
¹⁰ Ak by miera nákladov na kreditné riziko stúpila na priemernú úroveň za obdobie rokov 2013 - 2016, čistý zisk bánk by mohol klesnúť takmer o tretinu. Zdroj: NBS, Štvrťročný komentár k politike

cyklu, keď by úroveň kreditných nákladov vzrástla a dopyt po úveroch poklesol, čo by malo nepriaznivý dopad na zisk bankového sektora.

Vyššiu tvorbu rizík spojenú s prítomnosťou expanzívnej fázy finančného cyklu zachytáva aj graf 3¹¹. NBS sa snaží využiť priaznivé časy na postupné zvyšovanie miery vankúša tak, aby sa zvýšila odolnosť slovenského bankového sektora a zvýšila jeho schopnosť absorbovať prípadné straty, ktoré by mohli nastať v prípade nepriaznivého vývoja v budúcnosti.

Graf 3 Vývoj finančného cyklu na Slovensku a úrovne proticyklického kapitálového vankúša

(l. os: index; pr. os: % z rizikovo vážených aktív)

Zdroj: NBS

Poznámka: Intenzita tvorby rizík spojených s finančným cyklom sa v posledných rokoch výrazne priblížila predkrízovým rokom 2007 a 2008. Spomaľovanie vývoja finančného cyklu v posledných štvrtrokochoch naznačuje, že cyklické riziká spojené s vývojom finančného cyklu pribúdajú, avšak miernejším tempom ako tomu bolo počas roka 2017.

Aké sú dopady zvýšenie vankúša?

Zvýšenie úrovne proticyklického kapitálového vankúša by **nemalo mať zásadný vplyv na úverový trh** v podobe dodatočného spomaľovania rastu poskytovaných úverov. Okrem **silnej**

obozretnosti na makroúrovni – júl 2019; Správa o finančnej stabilite, máj 2019.

¹¹ Pre sledovanie vývoja finančného cyklu používa NBS kompozitný ukazovateľ Proticyklický smerovník (graf 3). Bližšie je tento ukazovateľ opísaný v:

https://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2014/04-2014/03_biatic14-04_rychtarik.pdf

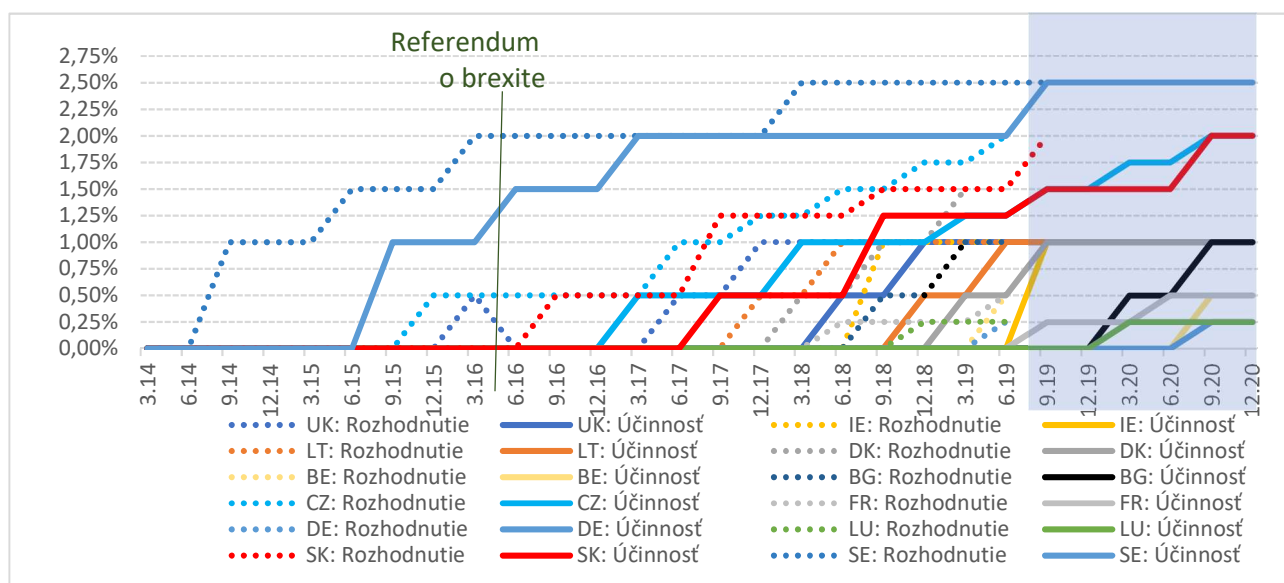
konkurencie na slovenskom úverovom trhu bankový sektor aktuálne disponuje aj **dostatočnou úrovňou kapitálu** prevyšujúcou aktuálnu kapitálovú požiadavku. Vzhľadom na súčasné úrovne kapitálu v bankách by tak bankový sektor nemal mať zásadný problém ani s plnením novej úrovne kapitálovej požiadavky po zvýšení vankúša. Niektoré banky však budú pre jej naplnenie **nútené pristúpiť k zmene ich doterajšej dividendovej politiky** a ponechať väčšiu časť zisku v bankách. Pre túto zmenu však majú dostatočný časový priestor, nakoľko 2,00 % úroveň vankúša bude účinná až od 1. 8. 2020.

Je Slovensko jediné, ktoré zvyšuje proticyklický kapitálový vankúš?

Slovensko nie je v prijatí rozhodnutia o nenulovej výške vankúša osamotené. V posledných rokoch v Európe prevláda trend zvyšovania jeho úrovni¹², keď takmer polovica krajín EÚ (dvanásť) mala ku koncu júla 2019 prijaté rozhodnutie o nenulovej výške proticyklického vankúša. V ôsmich krajinách bola ku koncu júla 2019 už v účinnosti nenulová výška vankúša (graf 4). Vývoj rozhodnutí v jednotlivých krajinách EÚ tak ukazuje snahu týchto krajín využiť dobré časy v týchto krajinách na zvýšenie odolnosti bankového sektora, ako aj ich snahu uchovať existujúci kapitál v bankách. V súčasnosti iba Švédsko dosahuje úroveň vankúša vo výške 2,5 % rizikovo vážených aktív. Väčšina krajín, vrátane Slovenska, prijala rozhodnutia o výške vankúša v rozpätí od 0,25 do 2,00 % rizikovo vážených aktív.

Graf 4 Prijaté rozhodnutia o nenulovej výške vankúša a účinnosť týchto rozhodnutí v jednotlivých krajinách EÚ

(úroveň proticyklického kapitálového vankúša v % rizikovo vážených aktív)

Zdroj: ESRB, NBS

Karol Zelenák
analytici@nbs.sk

¹² Výnimkou bolo Spojené kráľovstvo, ktoré po výsledkoch referenda o brexite z obavy nepriaznivých dopadov na bankový sektor v Spojenom kráľovstve v júni 2016 rozhodlo o znížení úrovne proticyklického kapitálového vankúša. Následne v júni 2017 však opätovne prijala rozhodnutie o zvýšení úrovne vankúša.